



Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Ingå bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

En gång var polio nästan uttraderad i Afghanistan.

Bara fyra fall registrerades 2004.

Sedan dess har mycket gått snett, men...

...drömmen om ett poliofritt Afghanistan lever kvar

Beväpnade med kylväskor innehållande poliovaccin begav sig i mars en 50 000 man stark armé av vaccinatörer ut på den afghanska landsbygden för att återigen ta upp kampen mot den fruktade sjukdomen polio. Målet är att i år vaccinera så gott som alla afghanska barn i åldrarna sex månader upp till fem år (cirka 7,7 miljoner barn) under sex nationella och 2-3 lokala vaccinationskampanjer. Uppgiften är gigantisk. Afghanistan är en och en halv gång större än Sverige.

Text: Börje Almqvist



Börje är journalist, fotograf och ledamot av SAKs styrelse. Han har också arbetat för SAK i Afghanistan.

Barnen är inte bara många. De är dessutom ofta svåra att nå. Miljontals barn bor i små byar i svårtillgängliga bergsområden dit det kan ta vaccinatörerna dagar att ta sig – till fots!

I byarna går vaccinatörerna från hus till hus och håller två droppar vaccin på barnens tungor och ger dem en dos vitamin A, som stärker barnens immunförsvar.

De vaccinerade barnen registreras och får ett bläckmärke på ett finger

så att de inte av misstag vaccineras en gång till innan det är dags för en andra vaccination några månader senare.

Vaccinationskampanjerna genomförs av nationella och internationella biståndsorganisationer. Under årens lopp har Svenska Afghanistankommitténs personal och volontärer – lärare, studenter, mullor och andra organiserade av SAK – vaccinerat hundratusentals barn i olika delar av landet.

Under den senaste kampanjen deltog SAK-personal och volontärer i Wardakprovinsen och i tio distrikt i Paktikaprovinserna där SAK är ansvarig för sjukvården och arbetar med att bygga upp ett hälsosystem liknande ett svenskt landsting.

Personalen, som har fått träning av världshälsoorganisationen (WHO), utgår från sjukhus, kliniker och hälso-poster i provinserna. Först genomförs en informationskampanj om vikten av poliovaccin samt när vaccinationsdagarna infaller. Därefter ger man sig ut på vaccinationsturné.

Budskapet har nått fram

För att nå ut med budskapet om kampanjerna deltar även bymullorna. Vid fredagsbönen upplyser de folk om att det snart är dags för kampanjen. I början var det många som var skeptiska

mot vaccinet. Det mesta av detta motstånd har nu brutits ned, men det finns fortfarande områden i södra Afghanistan där en del människor tror att det hela är en del i en familjeplaneringskampanj.

– I början när vi var ute och skulle vaccinera barn kunde det ta timmar att övertyga folk om att de skulle låta sina barn bli vaccinerade. Men det har hänt mycket sedan dess. Sist jag deltog som vaccinator blev vår bil stoppad av en gammal kvinna som vägrade att flytta på sig. Hon insisterade på att bli vaccinerad. Hon hade hört att det var bra. Vi hade ett väldigt sjå att få henne att acceptera att vaccinet endast är avsett för barn, berättar Haji Osman, som arbetar för SAKs program för rehabilitering av funktionshindrade i Mazar-e-Sharif i norra Afghanistan.

För att få stopp på smittspridningen måste minst 90 procent av barnen i ett område vaccineras.

När det är kampanjdags transporteras vaccinerna från ett centralt kyl-lager i Kabul ut till provinserna där de först förvaras i kylrum innan de fördelas på de olika hälsovårdsinrättningarna varifrån vaccinatörerna utgår.

Leder till obotlig förlmaning

Kampanjerna började 1997, året efter ►



En tioårig polioskadad flicka från Kunduztrakten.

► det att UNICEF, som leder den internationella kampen mot polio, satt som mål att utrota sjukdomen som nästan alltid leder till obotlig förlamning. Omkring en fjärdedel av Afghanistans rörelsehindrade beräknas vara polioskadade.

Viruset sprids genom mat eller vatten som förorenats av smittad avföring och attackerar nervsystemet och förorsakar förlamning. I vissa fall leder det till döden.

Arbetet med att utrota polion är ett samarbete mellan UNICEF, WHO, Afghanistans hälsoministerium och nationella och internationella biståndsorganisationer.

När kampanjerna började trodde man att sjukdomen skulle vara utrotad i Afghanistan fram till år 2001.

Då pågick inbördeskrig mellan talibanerna och deras motståndare och det förhandlades fram vapenvilor mellan de olika parterna. Vapenvilorna bröts oftast, men vaccinatörerna var fredade och antalet barn som drabbades av polio sjönk drastiskt från 150 fall 1999 till bara fyra registrerade fall 2004.

Datomet för ett poliofritt Afghanistan fick flyttas fram, men i början av 2000-talet såg det ut att bara vara en tidsfråga innan målet skulle vara uppnått.

Hot försvårar arbetet

Sedan började mycket gå snett. Kriget spred sig liksom osäkerheten och fler och fler hälsoarbetare mördades av talibaner och andra grupper. Vaccinatörer har fängslats och misshandlats av talibaner som förstört deras utrustning och hotat att döda dem om de fortsätter med sitt arbete.

Osäkerheten, talibanernas hot och mördandet av hälsoarbetare har fått konsekvenser. Antalet nya fall av polio ökade till 31 år 2006 och så gott som samtliga dokumenterade fall hämtas från södra och sydöstra Afghanistan där osäkerheten är störst och talibanerna kontrollerar stora områden. För att få talibanerna att acceptera vaccinationerna försöker lokala vaccinatörer med hjälp av stamäldstar och religiösa ledare att förmå talibanerna att tillåta dem att utföra sitt arbete. I många osäkra områden lyckas de och vaccinatörerna kan utföra sitt arbete.



Klas Bjurström

En polioskadad pojke prövar sina nya stödskenor (orthoser) på SAKs klinik i Taloqan.

Officiellt hävdar talibanernas talesmän att de inte alls är emot vaccinationerna utan att det bara är vaccinatörerna som är rädda.

FN:s samordningsorgan UNAMA har de senaste tre åren försökt få de stridande parterna att lägga ned vapnen under vaccinationsdagarna. Förra året hävdade talibanernas talesman Zabiullah Mujahid att de inte fått meddelandet. Det har bara kommunicerats i media, hävdade han. En annan talesman sa att de skulle samarbeta om vaccinatörerna höll kontakt med talibanerna "så att de vet att de är säkra".

En vecka före det sista uttalandet sprängde en av talibanernas självmordsbombare i Kandaharprovinsen två FN-fordon som ingick i vaccinationskampanjen. Två afghanska läkare dödades. Självmordsbombaren attackerade fordonen på en marknad och skadade dessutom ett flertal förbipasserande. Enligt Afghanistans hälsoministerium har 45 hälsoarbetare dödats de senaste tre åren.

Framgångar i norr

Resultatet av osäkerheten och hoten blev att omkring 120 000 barn i södra Afghanistan inte kunde vaccineras förra året.

Vaccination mot polio

Sedan poliovaccinationskampanjerna började i Afghanistan 1997 har SAKs personal och volontärer som organiserats av SAK deltagit i de årliga kampanjerna. Dessutom genomförs rutinvaccinationer av nyfödda på SAKs barn- och mödravårdscentraler.

De sjukdomar barnen vaccinerats mot är Polio, mässling, stelkramp, difteri, TBC, hepatit B, kikhosta och haemophilus influenzae.

Vaccinationskampanjerna finansieras av FN:s barnfond (UNICEF) och stöds tekniskt av världshälsoorganisationen (WHO) och nationella och internationella biståndsorganisationer. WHO genomför och finansierar dessutom utbildning av vaccinatörer.

Under 2009 ska sex nationella och tre regionala vaccinationskampanjer genomföras. I år planeras också två kampanjer för att vaccinera nyförlösta mödrar mot mässling och stelkramp.

Vid årets första vaccinationskampanj, i januari, gick 200 000 barn miste om sitt poliovaccin i fyra sydliga provinser. Månaderna före kampanjen hade talibaner, liksom tidigare år, gång på gång attackerat biståndsarbetare och hälsocenter. 2007 brändes, förstördes eller stängdes 32 hälsocenter på grund av osäkerhet och förra året stängdes eller attackerades ytterligare 28 hälsocenter i Afghanistan.

I norra Afghanistan har det gått bättre. I tio provinser i norr har det inte rapporterats några nya fall av polio på tre år. De betraktas nu som poliofria.

1988 fanns det 350 000 polioskadade i Afghanistan och i hela världen fick lika många (350 000) människor årligen polio. Då fanns sjukdomen i 125 länder. Idag är man nere på fyra länder med registrerade fall av polio; Afghanistan, Pakistan, Indien och Nigeria. Men detta var alltså innan WHO startade sin globala kamp mot polio. Målet om ett poliofritt Afghanistan har nu flyttats fram till år 2010.

De som drabbas av förlamning på grund av polio är i behov av vård. Genom SAKs program för rehabilitering av funktionshindrade får polioskadade hjälp med handikappredskap som orthoser och kryckor, samt fysioterapi. •